



# Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 2, Sayı: 4, Haziran 2016, s. 284-303

Arş.Gör. Ömer KEMİKSİZ

Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, okemiksiz@bartin.edu.tr

## ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA ŞİİRİN YERİ

### Özet

Bu çalışmada ortaokul 6, 7, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çeşitli açılardan incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla her sınıf seviyesi için dört kitap olmak üzere toplam on iki adet öğretmen kılavuzu kitabı değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada öncelikle her yayınevinin kılavuz kitabındaki şiirlerin bütün metinler içindeki oranı belirlenmiş, daha sonra bu şiirlerin okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine göre dağılımı ortaya konulmuştur. Ardından ders kitaplarındaki ortak şiir ve şairler hakkında bilgi verilmiş, son olarak da şiirlerin temalara göre dağılımına bakılmıştır. Elde edilen bulgular tablolar ve grafikler ile sunulmuştur. Araştırma bulgularına göre kitaplardaki okuma, dinleme ve serbest okuma şeklindeki 438 metnin 79'unun şiir türü olduğu, sınıf seviyesi olarak şiire en fazla 6. sınıf kitaplarında, metin türü olarak okuma metinlerinde ve tema olarak Atatürk temalarında yer verildiği, kitaplarda şiirlerine yer verilen şairlerden on üç tanesinin ortak şairler, kitaplardaki şiirlerden yedi tanesinin de ortak şiirler olarak öne çıktığı belirlenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Türkçe dersi, ders kitabı, metin türü, şiir, tema.

## POEMS IN TURKISH LANGUAGE COURSEBOOKS AT SECONDARY SCHOOL

### Abstract

This study aims to assess poems in Turkish language coursebooks of 6th, 7th, 8th grades at secondary school in a variety of aspects. To this end, a total of twelve teacher's books, being four books for each grade, are assessed. First of all, the ratio of poems in teacher's book of each publishing house to the whole text is

detected, then the distribution of these poems by reading, listening and free reading texts is revealed. Afterwards, information is given about common poems and poets; finally the distribution of poems by themes is assessed. The obtained findings are presented in tables and graphs. According to the research findings, 79 of 438 reading, listening and free reading texts in the coursebooks are poems; mostly 6th grade gives place to poems among all secondary school grades, in reading texts among text types, and in Atatürk themes among all themes. It is also found that thirteen poets and seven poems are common in the books.

**Key Words:** Turkish language course, coursebook, text type, poem, theme.

### Giriş

Duygu ve düşünceleri ifade etmenin en etkili yollarından biri yazıdır. Kişi, yazıyı kullanarak ortaya kalıcı bir eser bırakabilir, böylece kağıda döktüklerinin farklı zaman dilimlerinde farklı kitlelere ulaşmasını sağlayabilir. Bunu yaparken de farklı metin türlerini kullanır, söylemek istediklerini kullandığı metin türünün özelliklerini yansıtacak şekilde oluşturur. Bu metin türlerinden biri de şiidir.

“Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi” (Erdoğan, 2009: 147), “bizi bulduğumuz bir ruh hâlimden alıp başka bir ruh hâline götürebilen yazı; ses uyumu, vezin, kafiye gibi güzellik öğeleriyle süslenmiş olup güzel hayaller taşıyan sanatlı sözler” (Karaalioğlu, 1976: 301) şeklinde tanımlanan şiir, insanlığın ilk edebî ürünü sayılabilir. En az sözle en çok anlamı vermek gibi bir özelliği olan şiir, bu sebeple en eski edebiyat türüdür. Bütün toplumlarda sanat amacıyla ilkin şiir söylenmiştir (Demirci ve Kabahasanoğlu, 2009; Nas, 2004). Bu yönüyle çok uzun bir edebî geçmişi olan şiir, bugün de yazılı anlatım çalışmalarındaki değerini korumaktadır. Emre (2012)’ye şiirin en çok tercih edilen edebiyat türü hâline gelmesinde sıkıcı olmaması, insan duygularını anında harekete geçirme özelliğine sahip olması ve akılda kolaylıkla kalıcı olmasının etkisi vardır.

Bir yazının şiir olarak nitelendirilebilmesi için bazı özellikleri taşıması gerekir. Yalçın (1989)’a ve Par (1982)’a göre bir manzumenin şiir sayılabilmesi için duygu ve düşüncelerin bir ahenk içinde ve ustaca dile getirilmesi, okuyucuda derin ürpertiler ve güzellik heyecanı uyandırması gerekir. Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy (2011)’a göre şiirin düzyazıdan ayrılması, sembolere ve müziğe yatkın anlatım yollarına başvurması ve duyguların yoğunluğuyla gerçekleşebilir. Şiir, bu özellikleri taşıdığı zaman düzyazıdan ayrılır.

Karatay (2014) şiirin, dilin mecazlı, ses ahengi oluşturan seslerin bir arada kullanılması gibi anlatım özellikleri, işlenen konu ve ana düşüncenin doğrudan söylenmemesi, ses tekrarları ve imgelerle okuyan ve dinleyen düşünce ve duygu dünyasına etki etme gücü bakımından diğer edebî türlerden ayrıldığını belirtir. “Şiirde diğer edebî türlerden farklı olarak çağrışım, imge, sezgi, duygular ve duygular önemli bir yere sahiptir. Diğer türlere göre şiirde anlatım daha kapalı, söyleyiş daha müzikal ve etkili, duygular daha güçlü ve algılar daha ön plandadır” (Gökalp Alpaslan, 2010: 175).

“Şiir, düşünce aktaran diğer yazılarda olduğu gibi niyetini ve amacını bilgilendirmek olarak belirlemez ama sezdirerek bilgi de verir. Olay anlatan yazılardaki gibi olay anlatmaz ama tasarladığı imajlar sayesinde hissettirir. Bu yüzden bütün yazı türleri içinde dilin en yüksek derecede işlenmiş hâli ve yoğunluğu ile öne çıkar” (Yakıcı, Yücel, Doğan ve Yelok, 2008: 313).

Şiir, çocukların gerek dil gerekse değer gelişiminde önemli yere sahiptir. Arıcı, Ungan ve Şimşek (2012)’e göre çocuk edebiyatında şiir, bir sanat eseri ve bir eğitim aracı olarak önemli bir işleve sahiptir. Şiir vasıtasıyla çocuklara aile, insan ve doğa sevgisi; vatan, bayrak, millet şuuru, dini ve millî değerler kazandırılabilir. Erdal (2010) da çocuğa güzellik duygusu, çevresindeki insanları, doğayı, hayvanları sevmeye, arkadaşlık, görgü kuralları gibi pek çok olumlu duygunun şiir aracılığıyla benimsetilebileceğini dile getirir.

Şiir, çocukları güzel duygu ve düşüncelere ulaştırmanın yanı sıra onlara dil ve telaffuz becerilerini de kazandıran bir edebiyat türüdür. Çocuk, şiir sayesinde ana dil eğitimi aldığı gibi ezberleme yeteneğini de geliştirir (Bilkan, 2005). “Şiir okumak, öncelikle duyguları eğitir. Estetik duyuş, algı ve sezgiyi geliştirir. Dile ait incelikleri keşfetmeyi sağlar. Mecazları, yan anlamları fark ettirir. Şiir okuma sırasında sözcüklerin özgün kullanımına, söz sanatlarına dikkat edilir” (Gündüz ve Şimşek, 2011: 133). “Şiir, çocukların dil becerilerini geliştirmelerinde, sözcüklerin gücünü ve farklı kullanımlarını kavramalarında önemli bir araç olarak kullanılabilir. Şiirde sözcükler değişik biçimde bir araya getirilerek çok zengin bir dünya oluşturulabilmektedir. Dilin bu gücünden yararlanan çocuk, yaratıcı düşüncesini de geliştirebilir” (Erdal, 2010: 179). Şiirde sözcüklerin bir araya gelerek zengin bir dünya oluşturmaları sebebiyle şiir, çocukların sözcüklerin sihri ve dilin matematiğini kavramalarında da önemli bir araç olarak kullanılabilir (Güleryüz, 2002). Sınıfta veya sınıf dışında topluluk önünde şiir okuyan çocuğun okuma becerisi gelişeceği gibi konuşma becerisi de gelişir. Şiirin dil becerilerinin gelişimine katkı sağlama ve öğrencilere olumlu değerler kazandırma işlevinin yanında onları eğlendirme gibi bir görevinin olduğunu da düşünen Akyol (2006), çocuklara şiir okumak ve okutmaktan maksadın onların eğlenmelerini ve zevk almalarını sağlamak olduğunu belirtir. Gelişim psikologlarının ilköğretim çağını çocukların duygularının en coşkun çağı olarak nitelendirdiklerini söyleyen Cemiloğlu (2009), bu sebeple bu çağın, duygulanmaların da en yoğun yaşanılması gereken dönem olması gerektiğine, bunun için de hem Türkçe ders kitaplarının bol bol şiir örneklerine yer vermesi hem de bu eserlerdeki duyguların öğretmenler tarafından öğrencilere aktarılması gerektiğine vurgu yapar. Kıbrıs (2008)’a göre öğrenciler şiir okuma yoluyla birtakım duyuşsal davranış ve tutumları kazanacakları gibi, topluluk önünde heyecanlarını yenme, denetim altına alma, bir metinde işlenen duyguyu daha iyi duyma ve değerlendirme yeteneğini de elde edeceklerdir.

Şiirin bütün bu olumlu özelliklerinin öğrencilere yansımaları için daha ilköğretim çağından itibaren çocukların nitelikli şiirlerle tanıştırılmaları önem arz eder. Akbayır (2006)’a göre çocuğun estetik beğeni düzeyinin ve imgesel dil becerisinin gelişmesinde bu tanışıklık oldukça önemlidir. Bunun için ilköğretimde öğrencilere okutulacak şiirlerin öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden se-

çilmesine özen gösterilmelidir (Gündüz ve Şimşek, 2011; MEB, 2009). Bu noktada Türkçe ders kitaplarının önemli bir işlevi vardır. Bu düşünceyle İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programları da şiire ayrı bir önem vermiş, temalara alınacak metinlerin seçiminde şiir kullanımını zorunlu hâle getirmiştir. Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ders kitaplarına metin seçiminde her temada üç farklı türden; öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir olmak üzere dört metin işlenmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Aynı program serbest okuma metinlerinin türlerini de sayısal olarak belirlemiş "Birinci sınıfın ikinci döneminde serbest okuma metinlerinin dördü öyküleyici metin, ikisi bilgilendirici metin, ikisi ise şiir metni olmalıdır. İkinci ve üçüncü sınıflarda serbest okuma metinlerinin sekizi öyküleyici metin, dördü bilgilendirici metin ve dördü şiir metni olmalıdır. Dördüncü ve beşinci sınıflarda ise altısı öyküleyici metin, altısı bilgilendirici metin, dördü şiir metni olmalıdır." (MEB, 2009: 169) şeklinde bir yönerge açıklamıştır. Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda da "Her temada iki olaya, bir düşünceye dayalı metne yer verilmelidir. Altı temadan en az dördünde şiir türünde metin yer almalıdır." (MEB, 2006: 58) biçiminde bir açıklama yapılmış, şiir türünün bütün sınıf seviyelerinde yer verilmesi gereken zorunlu türlerden olduğu belirtilmiştir.

Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine farklı araştırmacılar tarafından çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bazılarında (Baş, 2003; Keklik, 2009; Kolaç, 2009; Solak ve Yaylı, 2009; Pilav ve Oğuz, 2013; Yurt ve Aslan, 2014) yalnızca ders kitaplarındaki metinlerin türünü belirlemek amaçlanırken bazılarında (Çeçen ve Çiftçi, 2007; Üründü, 2011; Özbay ve Çeçen, 2012) türlerle beraber temalar da değerlendirmeye alınmıştır. Metin türü olarak şiir üzerine yapılan çalışmaların en kapsamlısı ise Tezgör (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada 1929-2005 yılları arasında okutulan Türkçe ders kitaplarında yer verilen şiirler tespit edilmiştir. Yapılandırıcı yaklaşım esas alınarak hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki şiirler üzerine yapılan araştırmalardan biri Ercan (2014)'a aittir. Bu araştırmada 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirler şekil, tema ve tür açısından ele alınmıştır. Yıldırım (2012) tarafından yapılan başka bir araştırmada da 6, 7, 8. Sınıf seviyesindeki birer ders kitabında yer alan şiirler zihniyet, yapı, tema, dil, değerler, imla ve noktalama gibi unsurlar açısından ele alınmıştır.

Bu çalışmada ise 6, 7, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin öncelikle düzyazı türü metinler içindeki oranı belirlenmiş, ardından şiirlerin hangi tür metinlerde (okuma, dinleme, serbest okuma) ne kadar kullanıldığı ortaya konulmuştur. Çalışmada ayrıca şiir ve şair dağılımlarına da değinilmiş, bununla birlikte şiirlerin temalara dağılımına da bakılmıştır. Her sınıf seviyesinden dört kitabın incelendiği çalışmanın ders kitaplarındaki şiirlere geniş bir açıdan bakan bir çalışma olması nedeniyle önemli olduğu düşünülmektedir.

### Yöntem

Bu bölümde çalışmanın modeli, evren ve örnekleme, amacı ve veri toplama süreci hakkında bilgi verilmektedir.

### Model

Şiir türünün ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki yerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. "Doküman incele-

me, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir. Bu materyaller yazılı materyaller olabileceği gibi konuyla ilgili film, video veya fotoğraflar şeklinde de olabilir” (Cansız Aktaş, 2015: 363). Nitel araştırmalarda gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan araştırmacıya ihtiyacı olan veriyi sağlayan dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken bilgi kaynaklarından (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

### Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çeşitli tarihlerde alınan kararlarla ortaokullarda okutulması uygun bulunan Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitapları oluşturmaktadır. Çalışmada evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından örneklem alma yoluna gidilmiş ve araştırmacı tarafından basılı olarak veya elektronik ortamda ulaşılabilen Türkçe dersi 6, 7, 8. Sınıf öğretmen kılavuz kitapları araştırmaya dâhil edilmiştir. Öğretmen kılavuz kitapları, okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerinin tamamını içerdikleri için tercih edilmişlerdir. Çalışmada incelenen Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarına yönelik çeşitli bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

**Tablo 1: Çalışma Kapsamında İncelenen Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarına Ait Çeşitli Bilgiler**

Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Ders Kitabı Olarak Okutulmasının Kabul Tarihi ve Sayısı
6. Sınıf	Evren Yayınları	03.11.2009 tarih ve 188 sayılı karar
	Öğün Yayınları	23.10.2012 tarih ve 195 sayılı karar
	Gizem Yayınları	02.09.2010 tarih ve 118 sayılı karar
	MEB Yayınları	7.12.2010 tarih ve 240 sayılı karar
7. Sınıf	Pasifik Yayınları	15.10.2012 tarih ve 189 sayılı karar
	Meram Yayınları	12.12.2013 tarih ve 245 sayılı karar
	Cem Yayınları	18.08.2010 tarih ve 96 sayılı karar
	MEB Yayınları	08.12.2011 tarih ve 263 sayılı karar
8. Sınıf	Ada Yayınları	13.10.2010 tarih ve 174 sayılı karar
	Evren Yayınları	29.11.2013 tarih ve 180 sayılı karar
	Yıldırım Yayınları	06.12.2011 tarih ve 184 sayılı karar
	MEB Yayınları	29.11.2013 tarih ve 182 sayılı karar

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışmada her sınıf seviyesinden 4 olmak üzere toplamda 12 kitap incelenmiştir. MEB Yayınları’nın kitapları bütün sınıflarda kullanılan tek ortak yayıncı, Evren Yayınları 6 ve 8. Sınıfta kılavuz kitabı olan bir diğer yayıncıdır. Buna göre 9 farklı yayıncının kitapları araştırmada değerlendirmeye alınmıştır.

### Amaç

Şiir, çocukların başta duygusal gelişimleri olmak üzere dil ve değer gelişimlerinde de son derece etkilidir. Bu öneminden dolayı öğrencilerin eğitim öğretim aşamasında şiir türüyle tanıştırmaları gereklidir. Bu çalışmanın amacı 6, 7, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin kullanım oranını tespit etmek, kitaplardaki şair-şiir ve tema-şiir dağılımını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer verilen şiirlerin sınıf seviyelerine göre bütün metinler içindeki oranı nedir ve bu şiirlerin okuma, dinleme, serbest okuma metinlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde şair-şiir dağılımı nasıldır?
3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında tema-şiir dağılımı nasıldır?

### Veri Toplama Süreci

6, 7, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirleri belirlemek için öğretmen kılavuz kitaplarındaki metin türü yönergeleri dikkate alınmıştır. Bu kılavuz kitaplardaki okuma, dinleme ve serbest okuma metinleri öncelikle düzyazı ve şiir türleri olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. Bu çalışma her sınıf seviyesi ve her yayınevi için ayrı ayrı yapılmış, elde edilen veriler tablolaştırılmış ve her kitap için düzyazı ile şiir türündeki metinlerin frekans ve yüzdeleri verilmiştir. Daha sonra şiir türündeki metinler okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine göre ele alınmış, ulaşılan bulgular sınıflar bazında ayrı ayrı grafikler hâlinde sunulmuştur. Ardından ders kitaplarındaki şiirlerin şair listesi çıkarılmış, sınıflar bazında ortak olan şairler ve şiirler tablolaştırılmıştır. Son bölümde incelenen kılavuz kitaplardaki temalar belirlenmiş, bu temaların hangilerinde şiir türüne yer verildiği tespit edilmiş, şiirlerin her sınıf seviyesi için temalara dağılımı da tablo hâlinde hazırlanmıştır.

Kitaplarda manzum şekilde yer verilen fabl, destan, hikâye gibi edebî türler çalışmada kapsam dışında tutulmuştur. Çünkü bu türler öğrencilere metin türünü tanıtıcı etkinliklerde şiir olarak değil fabl, destan, manzum hikâye şeklinde tanıtılacaktır. Aynı zamanda bu türler kılavuz kitaplarda işlenecek metinle ilgili bilgi verilen giriş kısımlarında da aynı şekilde tanıtıldığından bu şekilde bir uygulamaya gidilmesi uygun görülmüştür.

### Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırmada elde edilen bulgular araştırma sorularından hareketle ele alınmıştır.

#### Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

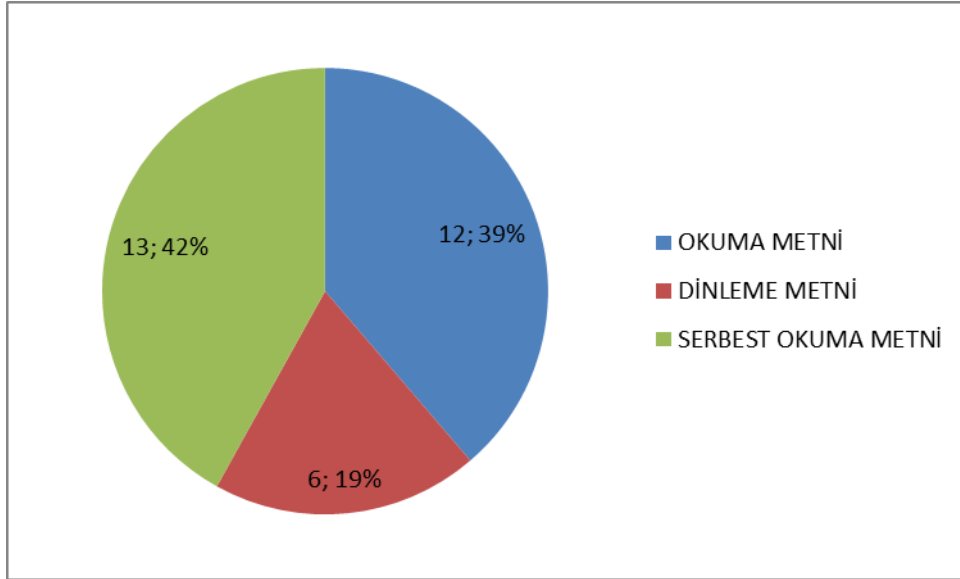
Çalışmanın 1. araştırma sorusu olan “Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer verilen şiirlerin sınıf seviyelerine göre bütün metinler içindeki oranı nedir ve bu şiirlerin okuma, dinleme, serbest okuma metinlerine göre dağılımı nasıldır?” sorusuna yönelik bulgular aşağıdadır.

6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan metin sayıları, bu metinlerin türlere göre dağılımı ve kitaplardaki şiirlere hangi tür metinlerde yer verildiğine yönelik sayısal bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir:

**Tablo 2: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Verilen Metin Türlerine Yönelik Sayısal Bilgiler**

	Yayınevleri									
	MEB	%	Gizem	%	Öğün	%	Evren	%	Toplam	%
Metin Sayısı	36		37		36		37		146	
Düzyazı sayısı	30	% 81	28	% 76	29	% 76	28	% 76	115	% 79
Şiir sayısı	6	% 19	9	% 24	7	% 24	9	% 24	31	% 21
Okuma metni	3		3		3		3		12	
Dinleme metni	1		1		1		3		6	
Serbest okuma metni	2		5		3		3		13	

Tablo 2’de görüldüğü üzere MEB Yayınları 6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki 36 metnin 6’sında; Gizem Yayınları Türkçe ders kitabındaki 37 metnin 9’unda; Öğün Yayınları Türkçe ders kitabındaki 36 metnin 7’sinde ve Evren Yayınları Türkçe ders kitabındaki 37 metnin 9’unda şiir türüne yer verilmiştir. Buna göre dört yayınevine ait ders kitaplarındaki toplam 146 metnin 115’i (% 79) düzyazı türlerinden oluşurken 31 tanesi (% 21) şiir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu 31 şiirin okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine göre dağılımı Grafik 1’de gösterilmiştir:



**Grafik 1: 6. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Şiirlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı**

Grafik 1’e göre dört yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki toplam 31 şiirin 13 tanesi (% 42) serbest okuma metinlerinde yer alırken, 12 tanesi (% 39) okuma metni, 6 tanesi (% 19) de dinleme metni olarak hazırlanmıştır. Serbest okuma metni şeklinde karşımıza çıkan 13 şiirin 5’i Gizem, 3’ü Öğün, 3’ü Evren ve 2’si de MEB Yayınları’nın kitaplarında yer almıştır. Okuma metni olarak karşımıza çıkan şiirlerin 3’ü Öğün, 3’ü MEB, 3’ü Gizem, 3’ü de Evren Yayınları’nın kitaplarında yer almaktadır. Evren Yayınları 6 dinleme metni şeklindeki şiirlerin 3’üne yer verirken MEB, Gizem ve Öğün Yayınları da birer şiire dinleme metni olarak yer vermiştir. Buna

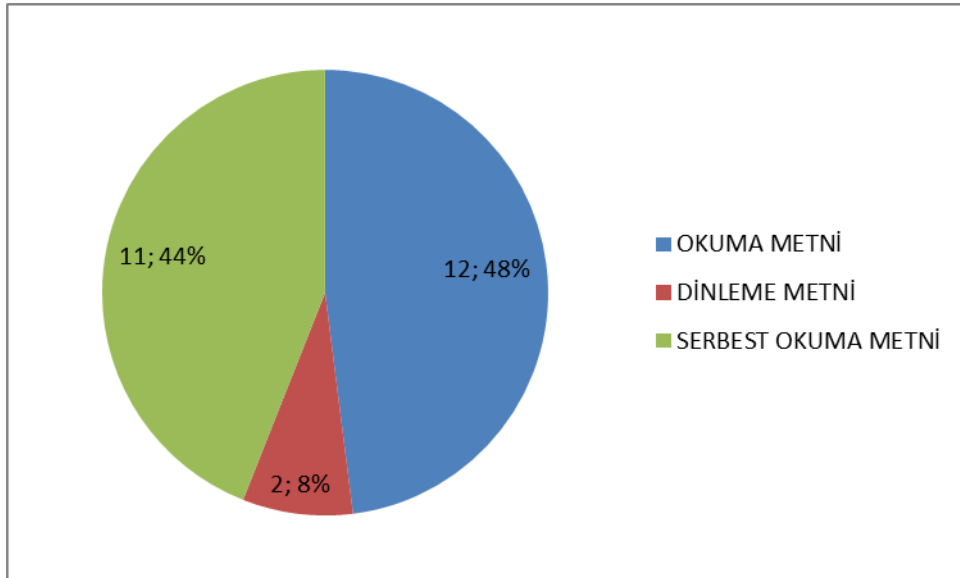
göre çalışmada kitapları incelenen bütün yayınevleri şiir türüne okuma, serbest okuma ve dinleme metni olarak mutlaka yer ayırmıştır.

7. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan metin sayıları, bu metinlerin türlere göre dağılımı ve kitaplardaki şiirlere hangi tür metinlerde yer verildiğine yönelik sayısal bilgiler Tablo 3'te gösterilmiştir:

**Tablo 3: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Verilen Metin Türlerine Yönelik Sayısal Bilgiler**

	Yayınevleri								Toplam	%
	MEB	%	Cem	%	Meram	%	Pasifik	%		
Metin Sayısı	36		37		36		37		146	
Düzyazı sayısı	31	% 86	31	% 84	29	% 81	30	% 76	121	% 83
Şiir sayısı	5	% 14	6	% 16	7	% 19	7	% 24	25	% 17
Okuma metni	3		3		4		2		12	
Dinleme metni	1		-		-		1		2	
Serbest okuma metni	1		3		3		4		11	

Tablo 3'te görüldüğü üzere MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki 36 metnin 5'inde; Cem Yayınları Türkçe ders kitabındaki 37 metnin 6'sında; Meram Yayınları Türkçe ders kitabındaki 36 metnin 7'sinde ve Pasifik Yayınları Türkçe ders kitabındaki 37 metnin 7'sinde şiir türüne yer verilmiştir. Buna göre dört yayınevine ait ders kitaplarındaki toplam 146 metnin 121'i (% 83) düzyazı türlerinden oluşurken 25 tanesi (% 17) şiir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu 25 şiirin okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine göre dağılımı Grafik 2'de gösterilmiştir:



**Grafik 2: 7. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Şiirlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı**

Grafik 2'ye göre dört yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki toplam 25 şiirin 12 tanesi (% 48) okuma metinlerinde yer alırken, 11 tanesi (% 44) serbest okuma metni, 2 tanesi (% 8) de dinleme metni olarak hazırlanmıştır. Okuma metni olarak karşımıza çıkan şiirlerin 4'ü Meram,



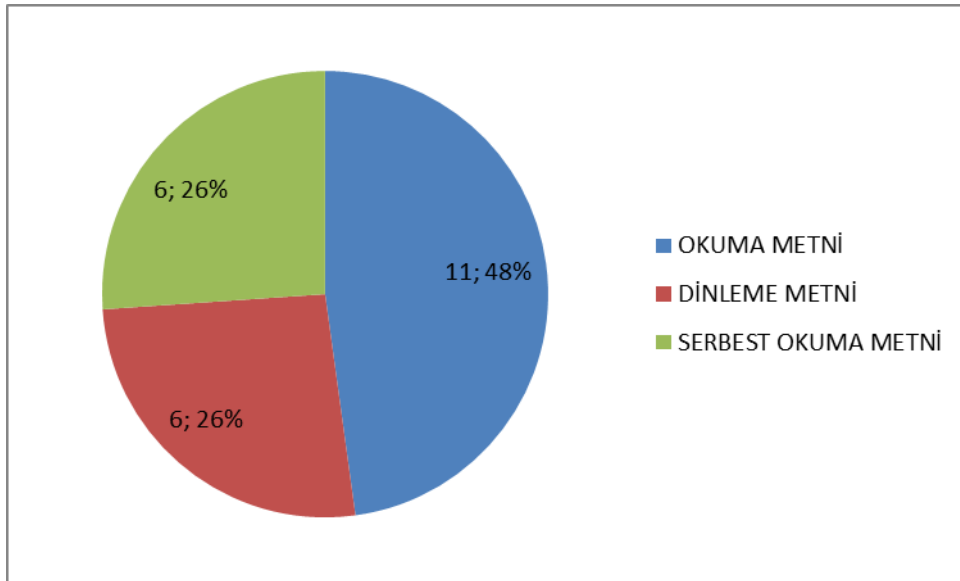
3'ü MEB, 3'ü Cem, 2'si de Pasifik Yayınları'nın kitaplarında yer almaktadır. Serbest okuma metni şeklinde karşımıza çıkan 11 şiirin 4'ü Pasifik, 3'ü Meram, 3'ü Cem, 1'i de MEB Yayınları'nın kitaplarında yer almıştır. Kitaplarda dinleme metni olarak yer alan 2 şiirin ise 1'i MEB, 1'i de Pasifik Yayınları'nda bulunmaktadır. Buna göre çalışma kapsamında incelenen kitaplardan Cem ve Meram Yayınları'na ait Türkçe ders kitaplarında dinleme metni şeklinde şiir türüne yer verilmediği tespit edilmiştir.

8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan metin sayıları, bu metinlerin türlere göre dağılımı ve kitaplardaki şiirlere hangi tür metinlerde yer verildiğine yönelik sayısal bilgiler Tablo 4'te gösterilmiştir:

**Tablo 4: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Verilen Metin Türlerine Yönelik Sayısal Bilgiler**

	Yayınevleri									
	MEB	%	Evren	%	Ada	%	Yıldırım	%	Toplam	%
Metin Sayısı	36		37		37		36		146	
Düzyazı sayısı	30	% 83	32	% 86	31	% 84	30	% 83	123	% 84
Şiir sayısı	6	% 17	5	% 14	6	% 16	6	% 17	23	% 16
Okuma metni	3		3		2		3		11	
Dinleme metni	1		1		3		1		6	
Serbest okuma metni	2		1		1		2		6	

Tablo 4'te görüldüğü üzere MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki 36 metnin 6'sında; Evren Yayınları Türkçe ders kitabındaki 37 metnin 5'inde; Ada Yayınları Türkçe ders kitabındaki 37 metnin 6'sında ve Yıldırım Yayınları Türkçe ders kitabındaki 36 metnin 6'sında şiir türüne yer verilmiştir. Buna göre dört yayınevine ait ders kitaplarındaki toplam 146 metnin 123'i (% 84) düzyazı türlerinden oluşurken 23 tanesi (% 16) şiir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu 25 şiirin okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine göre dağılımı Grafik 3'te gösterilmiştir:



**Grafik 3: 8. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Şiirlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı**

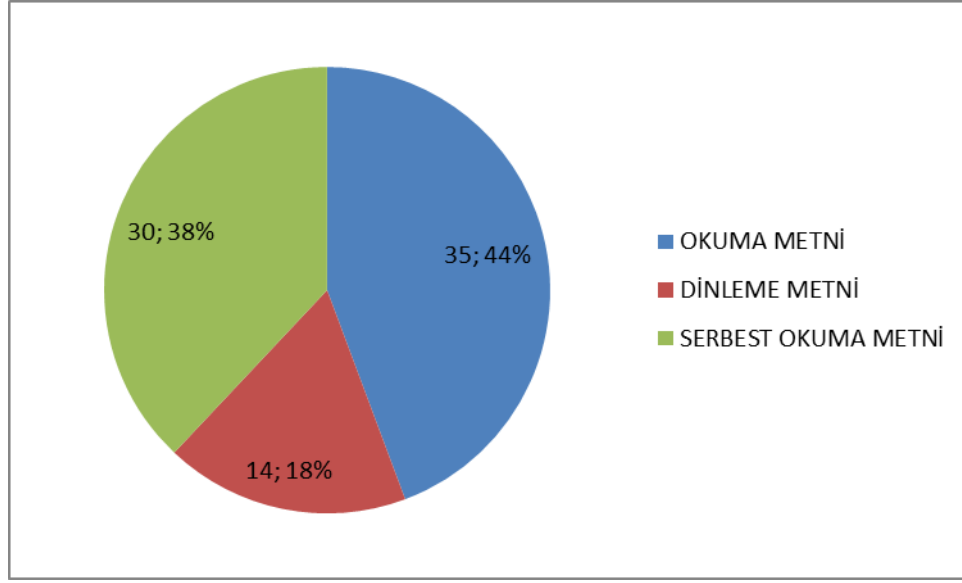
Grafik 3'e göre dört yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki toplam 23 şiirin 11 tanesi (% 48) okuma metinlerinde yer alırken, 6 tanesi (% 26) serbest okuma metni, 6 tanesi (% 26) de dinleme metni olarak hazırlanmıştır. Okuma metni olarak karşımıza çıkan şiirlerin 3'ü Yıldırım, 3'ü Evren, 3'ü MEB, 2'si de Ada Yayınları'nın kitaplarında yer almaktadır. Serbest okuma metni şeklinde karşımıza çıkan 6 şiirin 2'si MEB, , 2'si Yıldırım, 1'i Evren, 1'i de Ada Yayınları'nın kitaplarında yer almıştır. Ada Yayınları 6 dinleme metni şeklindeki şiirlerin 3'üne yer verirken MEB, Evren ve Yıldırım Yayınları da birer şiire dinleme metni olarak yer vermiştir. Buna göre çalışmada kitapları incelenen bütün yayınevleri şiir türüne okuma, serbest okuma ve dinleme metni olarak mutlaka yer ayırmıştır.

6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan metin sayıları, bu metinlerin türlere göre dağılımı ve kitaplardaki şiirlere hangi tür metinlerde yer verildiğine yönelik sayısal bilgiler Tablo 5'te gösterilmiştir:

**Tablo 5: 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Verilen Metin Türlerine Yönelik Sayısal Bilgiler**

	Yayınevleri							
	6. Sınıf	%	7. Sınıf	%	8. Sınıf	%	Toplam	%
Metin Sayısı	146		146		146		438	
Düzyazı sayısı	115	% 79	121	% 83	123	% 84	359	% 82
Şiir sayısı	31	% 21	25	% 17	23	% 16	79	% 18
<i>Okuma metni</i>	12		12		11		35	
<i>Dinleme metni</i>	6		2		6		14	
<i>Serbest okuma metni</i>	13		11		6		30	

Tablo 5'e göre incelenen kitaplarda her bir sınıf seviyesi için 146, toplamda 438 metin kullanılmıştır. Bu metinlerin düzyazı-şiir oranına baktığımızda 6. Sınıf kitaplarında şiir türüne diğer sınıflara oranla daha fazla yer ayrıldığı (% 21) görülmektedir. 7. Sınıfta şiir türüne % 17, 8. Sınıfta ise % 16 oranında yer ayrılmıştır. Her üç sınıf seviyesi için kullanılan toplam 438 metnin 79'unun (%18) şiir türü olduğu belirlenmiştir. Bu şiirlerin okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine göre dağılımı Grafik 4'te gösterilmiştir:



**Grafik 4: 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Şiirlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı**

Grafik 4'e göre çalışmada incelenen toplam 12 Türkçe ders kitabındaki 79 şiirin 35 tanesi (% 44) okuma, 30 tanesi (% 38) serbest okuma ve 14 tanesi (% 18) de dinleme metni şeklinde kitaplarda yer almıştır. Sınıf seviyelerine göre şiir sayıları eşit olmadığından yüzdelik bazda metinleri değerlendirdiğimizde okuma metni olarak şiir türüne en fazla 7. ve 8. Sınıf kitaplarında (% 48), serbest okuma metinlerinde en fazla 7. Sınıf kitaplarında (% 44) yer verildiği, dinleme metinlerinde ise en fazla 8. Sınıf kitaplarında (% 26) yer ayrıldığı tespit edilmiştir. Kitaplarda yer alan şiirler 7. ve 8. sınıf seviyelerinde en fazla okuma metinlerinde, 6. Sınıf seviyesinde serbest okuma metinlerinde kullanılırken 6 ve 7. Sınıfta en az dinleme metinlerinde, 8. Sınıfta da en az dinleme ve serbest okuma metinlerinde kullanılmışlardır.

#### İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu bölümde çalışmanın 2. araştırma sorusu olan "Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde şair-şiir dağılımı nasıldır?" sorusuna yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Bu araştırma sorusunda öncelikle sınıflar bazında ders kitaplarındaki şiirlerde kaç farklı isme ve şiire yer verildiği belirlenmiş, ardından ders kitaplarındaki ortak şair ve şiirler hakkında bilgiler verilmiştir.

6, 7, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde kaç farklı şair ve şiire yer verildiğine yönelik bilgiler Tablo 6'da gösterilmiştir.

**Tablo 6: 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Farklı Şair/Şiir Sayıları**

	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf
Toplam şiir sayısı	31	25	23
Farklı şair sayısı	28	21*	22
Farklı şiir sayısı	30	25	22

Tablo 6'ya göre 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki toplam 31 şiirde 28 farklı isme yer verilmiştir (Arif Nihat Asya, Ziya Osman Saba ve Cahit Külebi kitaplarda iki kez yer almıştır.) "Rüzgâr" şiirine iki ayrı kitapta yer verildiğinden kitaplardaki farklı şiir sayısı ise 30 'dur.

7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 25 şiirde 21 farklı isme yer verilmiştir.(Âşık Veysel Şatıroğlu üç kitapta yer almıştır) Ders kitaplarında iki adet anonim şiire (\*) yer verildiğinden bu sınıf seviyesinde şair sayıları 23 şiir üzerinden incelenmiştir. Yine bu sınıf seviyesinde kitaplardaki 25 şiirin tamamı birbirinden farklıdır.

8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 23 şiirde 22 farklı isme yer verilmiştir. (Coşkun Ertepinar iki kitapta yer almıştır.) 23 şiirin biri (Kitaplarla Kurulan Dostluk) iki farklı kitapta yer aldığından 8. Sınıf kitaplarında 22 farklı şiire yer verilmiştir.

6, 7, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma, dinleme ve serbest okuma metnindeki şiirlerde birden fazla yer verilen ortak şair ve şiirlerine yönelik bilgiler Tablo 7'de gösterilmiştir.

**Tablo 7: 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Verilen Ortak Şairler/Şiirler**

Şair Adı	Şiir Adı	Metin Türü	Yayınevi Sınıf Seviyesi
Coşkun Ertepinar	Kitaplarla Kurulan Dostluk	Okuma	Cem-7
	Kitaplarla Kurulan Dostluk	Okuma	Yıldırım-8
	Kitaplarla Kurulan Dostluk	Okuma	MEB-8
	Ben Öğretmenim Çocuklar	Okuma	Öğün-6
Âşık Veysel Şatıroğlu	Okul	Serbest Okuma	Gizem-6
	Sular	Okuma	MEB-7
	Kara Toprak	Serbest Okuma	Cem-7
	Dostlar Beni Hatırlasın	Okuma	Meram-7
Ziya Osman Saba	Beyaz Ev	Serbest Okuma	Evren-6
	Beyaz Ev	Serbest Okuma	Yıldırım-8
	İstanbul	Okuma	Gizem-6
Arif Nihat Asya	Anne	Dinleme	MEB-6
	Bayrak	Serbest Okuma	MEB-6
	Bayrak	Okuma	Meram-7
Bedri Rahmi Eyüboğlu	Türküler Dolusu	Okuma	Öğün-6
	Türküler Dolusu	Okuma	MEB-8
Bekir Sıtkı Erdoğan	50. Yıl Marşı	Serbest Okuma	Cem-7
	50. Yıl Marşı	Serbest Okuma	Evren-8
Cahit Külebi	Rüzgar	Okuma	Gizem-6
	Rüzgar	Okuma	Evren-6
İbrahim Minnetoğlu	Atatürk	Dinleme	Evren-6
	Atatürk	Okuma	Yıldırım-8
Karacaoğlan	Nasihah	Serbest Okuma	Evren-6
	Koşma	Serbest Okuma	Meram-7
Abdurrahim Karakoç	Anadolu'da Bahar	Okuma	MEB-6
	Güney İlleri	Okuma	MEB-8
Ümit Yaşar Oğuzcan	Anacığım	Serbest Okuma	Öğün-6

	Mustafa Kemal'i Düşünüyorum	Serbest Okuma	MEB-7
Turgut Uyar	Türkiye'm	Serbest Okuma	Evren-6
	Gazi Paşa'ya Ağıt	Serbest Okuma	Meram-7
Halim Yağcıoğlu	Türkiye'm Türkiye'm	Okuma	Gizem-6
	Atatürk'ten Son Mektup	Serbest Okuma	Ada-8

Tablo 7'ye göre 13 isim, çalışma kapsamında incelenen Türkçe ders kitaplarında birden fazla kitapta eserleriyle yer almışlardır. Bu isimlerden Coşkun Ertepinar (1914-2005) ve Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973), dört farklı yayınevinin kitabında yer alarak en fazla öne çıkan ortak şairler olmuşlardır. Coşkun Ertepinar'ın "Kitaplarla Kurulan Dostluk" şiiri, üç farklı kitapta okuma metni şeklinde yer almış, böylece bütün kitaplar içinde en fazla kullanılan ortak şiir olarak öne çıkmıştır. Şairin "Ben Öğretmenim Çocuklar" şiiri de yine okuma metni olarak kullanılan şiirlerinden biri olmuştur. Âşık Veysel Şatıroğlu ise dört farklı kitapta dört ayrı şiiriyle yer almış, bu şiirlerden "Sular" ile "Dostlar Beni Hatırlasın" okuma, "Okul" ile "Kara Toprak" serbest okuma metni şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca şairin dört şiirinden üçüne 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer verilmiştir.

Ziya Osman Saba (1910-1957) iki farklı şiiriyle üç ayrı yayınevinin ders kitabında yer alan şairlerdendir. Saba'nın "Beyaz Ev" şiiri iki farklı yayınevinin kitaplarında serbest okuma metni şeklinde, "İstanbul" şiiri de bir kitapta okuma metni şeklinde yer almıştır. Arif Nihat Asya (1904-1975) da iki farklı şiiriyle iki farklı yayınevinin kitabında yer almıştır. Bu şiirlerden "Bayrak" şiiri iki farklı sınıf seviyesinde biri okuma biri serbest okuma metni şeklinde düzenlenmiş, "Anne" şiirine de dinleme metni olarak yer verilmiştir. Bedri Rahmi Eyüboğlu (1911-1973)'nun "Türküler Dolusu" isimli şiiri iki farklı sınıf seviyesinde okuma metni olarak yer almıştır. Bekir Sıtkı Erdoğan (1926-2014), serbest okuma metni şeklinde kullanılan "50. Yıl Marşı" ile iki farklı yayınevinin kitabında karşımıza çıkarken Cahit Külebi (1917-1997) "Rüzgâr" şiiriyle yine iki farklı yayınevinin kitabında yer almıştır. Bu şiirin yer aldığı iki kitap da 6. Sınıf seviyesi kitaplarıdır ve şiir, okuma metni olarak kullanılmıştır. İbrahim Minnetoğlu (1920-1993)'nun "Atatürk" şiiri biri okuma biri dinleme metni olmak üzere iki ayrı yayınevinin kitabında kullanılmıştır.

Karacaoğlan (1606-1679)'ın "Koşma" ve "Nasihat" şiirleri iki farklı kitapta serbest okuma metinleri içinde yer almış, Abdurrahim Karakoç (1932-2012)'un "Anadolu'da Bahar" ve "Güney İlleri" şiirleri de iki farklı kitapta okuma metni şeklinde düzenlenmiştir. "Anacığım" ve "Mustafa Kemal'i Düşünüyorum" şiirleriyle iki kitapta yer alan Ümit Yaşar Oğuzcan (1926-1984) ile "Türkiye'm" ve "Gazi Paşa'ya Ağıt" şiirleriyle yine iki kitapta yer alan Turgut Uyar (1927-1985)'ın bu eserleri serbest okuma metni şeklindedir. Ders kitaplarındaki ortak isimlerden Halim Yağcıoğlu (1918-...)'nun "Türkiye'm Türkiye'm" şiiri okuma, "Atatürk'ten Son Mektup" şiiri de serbest okuma metni olarak iki ayrı kitapta kullanılmıştır.

Buna göre yukarıdaki şiirlerden Kitaplarla Kurulan Dostluk, Beyaz Ev, Bayrak, Türküler Dolusu, 50. Yıl Marşı, Rüzgâr ve Atatürk şiirleri birden fazla kitapta yer alan ortak şiirler olarak öne çıkmışlardır.

Ders kitaplarındaki ortak şairlerin yayınevlerine göre dağılımına baktığımızda Evren Yayınları Türkçe 6'nın Tablo 6'daki 13 isimden 5'ine yer verdiği görülmektedir. Meram Yayınları

Türkçe-7 ile Gizem Yayınları Türkçe 6'da ise bu isimlerden 4'üne yer verilmiştir. 13 ortak ismin 3'üne yer veren kitapların Ögün Yayınları Türkçe-6, Cem Yayınları Türkçe-7, Yıldırım Yayınları Türkçe-8 ve MEB Yayınları Türkçe-8 olduğu görülmektedir. MEB Yayınları Türkçe-6 ile MEB Yayınları Türkçe-7 ortak şairlerden ikisine yer verirken Evren Yayınları Türkçe-8 ile Ada Yayınları Türkçe-8 birer şaire yer vermişlerdir. Ortak şairlerden hiçbirinin yer almadığı kitap ise Pasifik Yayınları Türkçe-7'dir.

### Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın 3. Sorusu olan "Ortaokul Türkçe ders kitaplarında tema-şiir dağılımı nasıldır?" sorusuna yönelik bulgular şu şekildedir:

6, 7, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin temalara göre dağılımı Tablo 8'de gösterilmiştir.

**Tablo 8: 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Temalara Göre Dağılımı**

Tema Adı (alfabetik)	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	Toplam
Atatürk	3	5	4	12
Doğa ve Evren	3	4	1	8
Duygular	4	2	2	8
Güzel Sanatlar	1	1	-	2
İletişim	-	-	1	1
Kavramlar ve Çağrışımlar	-	1	-	1
Kişisel Gelişim	4	1	3	8
Millî Kültür	2	5	3	10
Okuma Kültürü	3	1	2	6
Sevgi	8	2	-	10
Toplum Hayatı	-	1	2	3
Zaman ve Mekân	3	2	5	10
<b>Toplam</b>	<b>31</b>	<b>25</b>	<b>23</b>	<b>79</b>

Tablo 8'e göre 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 31 şiirin sekiz tanesine "Sevgi" temasında yer verilmiştir. Bunda bu temanın 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alması gereken zorunlu temalardan biri olması etkili olmuş olabilir. Ders kitaplarındaki "Duygular" ve "Kişisel Gelişim" temalarında dörder, "Atatürk", "Doğa ve Evren", Okuma Kültürü" ve "Zaman ve Mekân" temalarında üçer, "Millî Kültür" temasında iki, "Güzel Sanatlar" temasında da bir şiire yer verilmiştir. Buna göre 6. Sınıf kitaplarındaki şiirler 9 farklı temada kullanılmıştır.

7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 25 şiirin beş tanesi "Atatürk" ve beş tanesi de "Millî Kültür" temalarında kullanılmıştır. Bu iki temanın bu sınıf seviyesi için zorunlu temalar olması şiir sayısının bu temalarda fazla olmasını etkilemiş olabilir. Bu temalar dışındaki "Doğa ve Ev-

ren” temasında dört, “Duygular”, “Sevgi” ve “Zaman ve Mekân” temalarında ikişer, “Güzel Sanatlar”, “Kavramlar ve Çağrışımlar”, “Kişisel Gelişim”, “Okuma Kültürü” ve “Toplum Hayatı” temalarında da birer şiir yer almıştır. Buna göre 7. Sınıf kitaplarındaki şiirler 11 farklı temada kullanılmıştır.

8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 23 şiirin beş tanesine “Zaman ve Mekân” temasında yer verilmiştir. Bu tema araştırmada incelenen bütün kitaplarda yer alan ortak temalardandır. Bu sınıf için zorunlu temalardan “Atatürk” temasında dört, “Kişisel Gelişim” ile “Millî Kültür” temaların da üç şiirin kullanıldığı görülmektedir. Yine bu sınıf seviyesi için zorunlu temalardan “Toplum Hayatı” temasında da iki şiire yer verilmiştir. Bunların dışında “Duygular” ve “Okuma Kültürü” temalarında ikişer, “Doğa ve Evren” ile “İletişim” temalarında da birer şiir kullanılmıştır. Buna göre 8. Sınıf kitaplarındaki şiirler 9 farklı temada kullanılmıştır.

Her üç sınıf seviyesindeki toplam 79 şiirin temalara dağılımına baktığımızda “Atatürk” temalarında 12 şiirin kullanıldığı görülmektedir. Bu temanın bütün sınıflarda zorunlu tema olması bu sonucu ortaya çıkarmış olabilir. “Atatürk” temalarında şiire yer vermeyen kitaplar Öğün Türkçe-6 ile MEB Türkçe-8 olmuştur. Ancak bu temadaki şiirlerin çok büyük bir çoğunluğuna serbest okuma metinlerinde yer verilmiştir. Tema bünyesindeki 12 şiirin 9’u serbest okuma metni iken yalnızca 2’si okuma, 1’i de dinleme metni şeklindedir. “Millî Kültür” ve “Zaman ve Mekân” temalarında 10 şiire yer verilmiştir. Bu temalardan “Millî Kültür”e 12 kitabın 7’sinde, “Zaman ve Mekân”a da 8’inde yer ayrılmıştır. “Millî Kültür” temasındaki 10 şiirin 5’i okuma, 3’ü serbest okuma, 2’si de dinleme metinlerinde; “Zaman ve Mekân” temasındaki 10 şiirin de 6’sı okuma, 3’ü serbest okuma, 1’i de dinleme metinlerinde kullanılmıştır. Beş kitapta yer alan “Sevgi” temasındaki 10 şiire 6 ve 7. Sınıflarda yer verilirken bu tema araştırmaya dahil edilen 8. Sınıf kitaplarının hiçbirinde yer almamıştır. Bu 10 şiirin 5 tanesine okuma, 5 tanesine de serbest okuma metinlerinde yer verilmiş, bu temadaki şiirler dinleme metinlerinde yer almamıştır. “Doğa ve Evren”, “Duygular” ve “Kişisel Gelişim” temalarında sekizer şiir yer almıştır. “Doğa ve Evren” temasındaki 8 şiirde okuma metinlerinin ağırlığı dikkat çekmektedir. Bu şiirlerden 6 tanesi okuma metni, 2 tanesi de serbest okuma metni olarak düzenlenmiştir. “Duygular” teması ise dinleme metinlerinin öne çıktığı bir tema olarak dikkat çekmektedir. Bu temadaki 8 şiirin 5’i dinleme, 2’si serbest okuma, 1’i de okuma metnidir. “Kişisel Gelişim” temasındaki 8 şiirin de 4’ü dinleme, 4’ü serbest okuma metni olarak düzenlenmiş, bu temada da okuma metni şeklinde herhangi bir şiire yer verilmemiştir. “Okuma Kültürü” teması da bütün sınıf seviyelerinde şiire yer veren ve toplamda 6 şiirin kullanıldığı tema olarak belirlenmiştir. Bu temadaki şiirlerden 5’i okuma, 1’i de serbest okuma metnidir. “İletişim” ile “Kavramlar ve Çağrışımlar” temaları birer şiirle bu türün en az kullanıldığı temalar olmuşlardır. Bunda bu temalardan “Kavramlar ve Çağrışımlar”ın iki, “İletişim”in ise yalnızca bir kitapta yer almasının etkili olduğu düşünülebilir. Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda yer alan temalardan Hak ve Özgürlükler ile Alışkanlıklar temaları ise şiir türüne yer vermeyen temalar olmuştur. Bu iki tema da sadece Pasifik Yayınları Türkçe 7’de yer almıştır.

Birden fazla kitapta yer alan ortak şiirlerin temalara göre dağılımı Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Ders Kitaplarındaki Ortak Şiirlerin Temalara Göre Dağılımı

Şiir Adı	Şair Adı	Yayınevi	Tema
Kitaplarla Kurulan Dostluk	Coşkun Ertepinar	Cem-7	Okuma Kültürü
		Yıldırım-8	Okuma Kültürü
		MEB-8	Okuma Kültürü
Beyaz Ev	Ziya Osman Saba	Evren-6	Duygular
		Yıldırım-8	Zaman ve Mekân
Bayrak	Arif Nihat Asya	MEB-6	Sevgi
		Meram-7	Sevgi
Türküler Dolusu	Bedri Rahmi Eyüboğlu	Öğün-6	Millî Kültür
		MEB-8	Millî Kültür
50. Yıl Marşı	Bekir Sıtkı Erdoğan	Cem-7	Atatürk
		Evren-8	Atatürk
Rüzgâr	Cahit Külebi	Gizem-6	Doğa ve Evren
		Evren-6	Doğa ve Evren
Atatürk	İbrahim Minnetoğlu	Evren-6	Atatürk
		Yıldırım-8	Atatürk

Tablo 9'a göre ders kitaplarındaki 7 ortak şiirden 6 tanesi her kitapta aynı temada kullanılmıştır. Bu şiirlerden "Kitaplarla Kurulan Dostluk", "Okuma Kültürü"; "Bayrak", "Sevgi"; "Türküler Dolusu", "Millî Kültür"; "50. Yıl Marşı" ile "Atatürk", "Atatürk"; "Rüzgâr" da "Doğa ve Evren" temalarında kullanılmıştır. "Beyaz Ev" şiiri ise bir kitapta "Duygular" temasında yer alırken diğer bir kitapta "Zaman ve Mekân" temasında yer almıştır. Buna göre ders kitaplarındaki ortak şiirlerin çok büyük oranda ortak temalarda kullanıldığı görülmektedir.

### Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmada incelenen öğretmen kılavuz kitapları her sınıf seviyesi için toplam 146 metne yer vermiştir. Bu metinler içerisinde 6. Sınıflarda 31, 7. Sınıflarda 25, 8. Sınıflarda da 23 şiir yer almıştır. Sınıf seviyesi arttıkça kitaplardaki şiir sayılarının düştüğü görülmektedir. Bütün kitaplardaki 438 metnin 79'u (% 18) şiir türünden oluşmuştur. Kitaplarda öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türü olmak üzere üç tür metne yer verilmesi gerektiğinden ve öyküleyici metinlerle bilgilendirici metinlerin kendi içlerinde farklı edebî türleri barındırdığı düşünüldüğünde kitaplardaki metinlerin yaklaşık beşte birinin şiirden oluşması olumlu bir durum olarak düşünülebilir. Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda her sınıf seviyesinde mutlaka yer verilmesi gereken türler belirlenmiş ve 6 ve 7. Sınıflarda 8, 8. Sınıflarda da 9 türün zorunlu olduğu belirtilmiş, bu türlerden şiir, hikâye, anı ve deneme bütün sınıflarda zorunlu tutulan türler olarak öne çıkmıştır. Bunun dışında şiire kitaplardaki altı temanın dördünde yer verilmesinin zorunlu olmasının da bu türün diğer türlerle kıyaslandığında istenen oranda olmasını sağladığını söyleyebiliriz.

Ders kitaplarındaki toplam 79 şiirin okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine göre dağılımında okuma metinleri (35 şiir) ilk sırayı alırken serbest okuma metinleri (30 şiir) ikinci sırayı almıştır. Dinleme metinlerinde ise 14 şiire yer verilmiştir. Bu oranlarda ders kitaplarındaki metin sayılarının belirleyici olduğu söylenebilir. Zira kitaplarda istisnalar dışında her temada



altı metne yer verilmekte, bu metinlerden üç tanesi okuma, iki tanesi serbest okuma, bir tanesi de dinleme metni olarak düzenlenmektedir. Buna göre şiirlerin metin türlerine göre dağılımında temalardaki metin sayıları etkili olabilmektedir.

Ders kitaplarındaki ortak şiir ve şairlerin dağılımının sınıfların kendi içinde değil de sınıflar arasında daha belirgin olduğu söylenebilir. Bu da her sınıf seviyesindeki şiirlerin ve şairlerin çok büyük oranda birbirinden farklı olması sonucunu doğurmaktadır. Bu, öğrencilerin yıl içerisinde farklı isim ve şiirlerle karşılaşmaları bakımından olması geren bir durum olarak kabul edilebilir. Kitaplardaki şairlerden Ziya Osman Saba ve Cahit Külebi 6, Âşık Veysel Şatıroğlu 7, Coşkun Ertepinar da 8. Sınıflarda birden fazla kitapta eserlerine yer verilen isimler olmuşlardır. Arif Nihat Asya iki ayrı şiiriyle aynı kitapta (MEB-6) yer alan tek isim olmuştur. Şiirleriyle en az iki kitapta yer alan şair sayısı ise 13'tür. Bu isimler Coşkun Ertepinar, Âşık Veysel Şatıroğlu, Ziya Osman Saba, Arif Nihat Asya, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Bekir Sıtkı Erdoğan, Cahit Külebi, İbrahim Minnetoğlu, Karacaoğlu, Abdurrahim Karakoç, Ümit Yaşar Oğuzcan, Turgut Uyar ve Halim Yağcıoğlu'dur. Evren Yayınları Türkçe-6 bu isimlerden beş tanesine vererek ilk sırayı almış, Pasifik Yayınları Türkçe-7'de ise bu isimlerden hiçbiri yer almamıştır. Şiir türünün 6. Sınıf kitaplarında diğer sınıflara göre daha fazla kullanılmış olmasının ortak şairlere daha çok bu sınıf seviyesindeki kitaplarda yer verilmesini sağladığı söylenebilir. Yukarıda sayılan isimlerin Tezgör (2013)'ün çalışmasında da Türkçe ders kitaplarında tercih edilen isimler oldukları görülmektedir. Tezgör bu çalışmada 1929-2005 yılları arasında MEB ve özel yayınevleri tarafından yayımlanan ve ortaokullarda okutulan 52 kitaptaki şiirleri incelemiştir. Bu kitaplarda Cahit Külebi ve Karacaoğlu'nun 17, Ziya Osman Saba'nın 14, Âşık Veysel Şatıroğlu'nun 9 defa şiirleriyle yer aldıkları belirlenmiştir. Buna göre bu isimlerin ders kitabı hazırlayanlar tarafından tercih edilen isimler olduklarını söylemek mümkündür.

Ders kitaplarındaki şiirlerden 7 tanesi ise birden fazla kitapta kullanılan şiirler olarak dikkat çekmiştir. Bu şiirlerden 6 tanesi farklı yayınevlerinin kitaplarında olsalar dahi aynı temada kullanılmışlardır. Aynı şiirlerin aynı temada kullanılması Ercan (2014)'ün araştırmasında da tespit edilmiş, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Türküler Dolusu" şiirine üç farklı kitapta da Millî Kültür temasında yer verilmiştir. Bu çalışmada ayrıca Cahit Külebi'nin "Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda" şiiri iki ayrı kitabın Atatürk temasında, Mehmet Salihoğlu'nun "Birlikte" şiiri de iki ayrı kitabın Toplum Hayatı temasında kullanılmıştır. Öğrencilerin temaların özelliklerini yansıtmak farklı şiirleri de görmeleri açısından aynı şiirlerin kitaplarda tekrarlanmasından ziyade farklı şiir örneklerinin kitaplara alınmasına çalışılmalıdır.

Ders kitaplarındaki temaların en az dördünde şiire yer verilmesi kuralına incelenen bütün kitapların uyduğu görülmektedir. Çalışmadaki 12 kitabın 5'inde (Öğün-6, Pasifik-7, MEB-7, MEB-8, Yıldırım-8) dört temada; 4'ünde (Gizem-6, MEB-6, Cem-7, Evren-8) beş temada; 3'ünde de (Evren-6, Meram-7, Ada-8) bütün temalarda şiire yer verilmiştir. Bu, ders kitapları hazırlanırken öğretim programlarındaki yönergelerin dikkate alındığı göstermesi bakımından önemlidir.

Ders kitaplarındaki şiirlerin temalara göre dağılımına baktığımızda 6. Sınıflarda Sevgi, 7. Sınıflarda Atatürk ve Millî Kültür, 8. Sınıflarda da Zaman ve Mekân temalarının şiir türüne en

fazla yer veren temalar olduğu görülmektedir. 6. ve 7. Sınıflarda öne çıkan temaların bu sınıf seviyeleri için belirlenen zorunlu temalar olması bu sayıda etkili olmuş olabilir. 8. Sınıfta ilk sırada yer alan temanın ise çalışmada incelenen bütün 8. Sınıf kitaplarında bulunmasının bu sıralamada etkili olduğu düşünülebilir. Bütün sınıf seviyeleri için şiirlerin temalara dağılımına baktığımızda yine bu dört temanın ilk sıraları aldığı görülmektedir. Temalardan Atatürk temasında 12, Millî Kültür, Zaman ve Mekân ve Sevgi temalarında da 10 şiir yer almaktadır. Atatürk temasındaki şiirlerin % 75'inin serbest okuma metinlerinde kullanılması araştırmanın dikkat çeken noktalarından biridir. Ercan (2014) tarafından yapılan ve 8. Sınıf ders kitaplarındaki şiirlerin incelendiği çalışmada incelenen dört farklı kitaptaki (Bisiklet, Enderun, Koza, MEB Yayınları) Atatürk temalarında toplamda kullanılan 5 şiirin 3 tanesinin serbest okuma metinlerinde kullanılmış olması bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermesi bakımından önemlidir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda serbest okuma metinleriyle ilgili olarak "Öğretmen serbest okuma saatlerinde bu metinleri, okuma alışkanlığını kazandırmak amacıyla kullanabileceği gibi gerçekleşmediğini düşündüğü kazanımları vermek için de kullanabilir." (MEB, 2009: 169) ifadelerine yer verilmiş, buna göre bu tür metinlerin işlenmesi öğretmenin tercihinin bırakılmıştır. Bu metinlerin etkinliklerle desteklenmemesi sebebiyle çoğu zaman sınıf ortamında okunmasının ihmal edilmesi de muhtemeldir. Bundan dolayı her sınıf için zorunlu temalardan biri olan Atatürk temasının okuma ve dinleme metinlerinde şiir sayısının artırılması yoluna gidilebilir. Bunun dışında kitaplardaki "Sevgi", "Doğa ve Evren" ve "Okuma Kültürü" temalarında dinleme, "Kişisel Gelişim" temasında da okuma metni şeklinde şiire hiç yer verilmemiştir. Bu eksikliğin giderilmesi adına temalardaki şiirlerin okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine göre dengeli şekilde dağıtılmasına dikkat edilmelidir.

#### KAYNAKLAR

- Akbayır, S. (2006). *Eğitim fakülteleri için cümle ve metin bilgisi*. Ankara: Pegem.
- Akyol, H. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök.
- Arhan, S., Başar, S. ve Demirel, T. (2014). *İlköğretim Türkçe 8 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: MEB.
- Arıcı, A. F. , Urgan, S. ve Şimşek, T. (2012). Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitime katkıları. T. Şimşek (Ed). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* (s. 217-322). Ankara: Grafiker.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 8, 257-265.
- Bilkan, A. F. (2005). Çocuk edebiyatı-kavram ve mahiyet. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, 7-16.
- Cansız- Aktaş, M. (2015). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (ss. 337-371). Ankara: Pegem.
- Cemiloğlu, M. (2009). *Türkçe öğretimi*. Bursa: Alfa Akademi.

- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 173, 39- 49.
- Demirci, S. ve Kabahasanoğlu, V. (2009). *Üniversitelerde Türk dili: yazılı ve sözlü anlatım dersleri*. İstanbul: Türkmen.
- Emre, İ. (2012). Yazı anlatım türleri. İ. Emre (Ed.). *Türk dili ve kompozisyon bilgisi (s.147-225)*. Ankara: Anı.
- Ercan, A. N. (2014). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin şekil, tema ve tür açılarından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), 15-27.
- Erdal, K. (2010). Çocuk edebiyatının kaynakları (şiir). Ö. Yılar ve L. Turan (Ed.). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı (s. )*. Ankara: Pegem.
- Erdoğan, R. (2009). *Türk dili ve kompozisyon*. Bursa: Marmara Kitabevi.
- Gökalp- Alparslan, G. (2010). Yazılı ve sözlü anlatım (şiir). N. Demir ve E. Demir (Ed.). *Türk dili: Yazılı anlatım- sözlü anlatım (s. 173-179)*. Ankara: Nobel.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2011). *Anlama teknikleri-1: Okuma eğitimi el kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Kaplan, F. (2015). *İlköğretim Türkçe 6 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Öğün.
- Kaplan, Ş. ve Yıldırım-Şen, G. (2014). *İlköğretim Türkçe 6 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Gizem.
- Kaplan, Ş. ve Yıldırım-Şen, G. (2014). *İlköğretim Türkçe 8 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Yıldırım.
- Karaalioglu, S. (1976). *Sözlü-yazılı kompozisyon: Konuşmak ve yazmak sanatı*. İstanbul: İnkılap ve Aka.
- Karabıyık- Ün, F. (2013). *İlköğretim Türkçe 6 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Evren.
- Karabıyık- Ün, F. (2014). *İlköğretim Türkçe 8 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Evren.
- Karatay, H. (2014). *Okuma eğitimi: Kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem.
- Kavcar, C., Oğuzkan, A. F., ve Aksoy, Ö. (2011). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı.
- Keklik, S. (2009). 1-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının metin türleri ve özellikleri açısından incelenmesi. 1. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, 1-3 Mayıs, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi. <http://www.eab.org.tr/eab/2009/pdf/468.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Kıbrıs, İ. (2008). Şiir Nedir? Ana dili öğretiminde şiirden nasıl yararlanırız?. A. Tazebay ve S. Çelenk (Ed.). *Türkçe Öğretimi: İlke-yöntem-teknikler (s. 331-356)*. Ankara: Maya Akademi.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Ulusal İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 594-626.
- Komisyon. (2013). *İlköğretim Türkçe 6 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: MEB.

- Komisyon. (2013). *İlköğretim Türkçe 7 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: MEB.
- MEB. (2006). *Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB. (2009). *İlköğretim Türkçe dersi (1-5. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. Sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 67-76.
- Par, A. H. (1982). *Planlı yazma sanatı-kompozisyon*. İstanbul: Serhat Dağıtım.
- Pilav, S. ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 16-30.
- Sarbay, A. (2013). *İlköğretim Türkçe 7 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Meram.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (9), 444-453.
- Şahbaz-Dağlıoğlu, E. (2014). *İlköğretim Türkçe 7 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Cem.
- Şahin, D. (2013). *İlköğretim Türkçe 8 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Ada.
- Tezgör, H. (2013). *"Bin atlı akınlarda çocuklar": Ortaokul Türkçe ders kitaplarında şiir (1929-2005)*. İstanbul: İletişim.
- Üründü, V. (2011). *6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yakıcı, A., Yücel, M., Doğan, M. ve Yelok, V.S. (2008). *Üniversiteler için Türk dili ve kompozisyon bilgileri*. Ankara: Gazi.
- Yalçın, C. (1989). *Güzel konuşma ve yazma kılavuzu*. Ankara: Yalçın Emel.
- Yangın, B., Celepoğlu, A. ve Türkyılmaz, F. (2013). *İlköğretim Türkçe 7 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Pasifik.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, E. (2012). *Şiirin Türkçe eğitimindeki işlevi ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin yerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yurt, G. ve Arslan, M. (2014). 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarının şekil-içerik-metin yönünden incelenmesi: Zambak ve Pasifik Yayınları örneği. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 317- 327.